

Z FILOZOFIE DO ŽIVOTA (K povojnovej publicistike Svätopluka Štúra)

ANDREJ KOPČOK, Filozofický ústav SAV, Bratislava

Tematicky sa moje vystúpenie bude líšiť od predchádzajúcich príspevkov. Nebudem sa totiž zaoberať bezprostredne filozofickým dielom Svätopluka Štúra. Štúrovu tvorivú osobnosť sa pokúsim dokresliť pohľadom na určitú jeho takpovediac hraničnú aktivitu, v rámci ktorej jeho filozofická erudícia buď dozrievala, alebo sa prezentovala už ako rozvinutá a jej prostredníctvom sa Svätopluk Štúr snažil popri svojej pedagogickej činnosti a tvorbe fundamentálnych filozofických diel sprostredkovať aj širšej slovenskej verejnosti svoju filozofiu života a jeho výstavbu. Mám na mysli jeho publicistiku, teda uverejňovanie jeho postojov k aktuálnemu spoločenskému daniu, či už v esejistickom žánri na stránkach kultúrnej revue - to spočiatku - alebo - to neskôr - v iných žurnalistických žánroch, napríklad v podobe článkov v novinách.

Možno povedať, že osobitosti Štúrovej publicistiky vyplývali najmä z dvoch okolností. Raz z vývinových etáp jeho osobnosti a profesionality a inokedy zo spoločensko-politických okolností jeho pôsobenia a tvorby. Tak rozlišujeme najmä **dve etapy a dve obdobia** tejto jeho aktivity. Prvou etapou je Štúrova publikačná činnosť od konca dvadsiatych do konca tridsiatych rokov a druhá zapadá do začiatku povojnového obdobia. Obidve etapy rozdeľujú vojnové roky, keď Svätopluk Štúr vzhľadom na základné princípy svojho myslenia a svoje občianske postoje publikovať nielenže nemohol, ale pri svojej zásadovosti publikovať ani nechcel. Vieme, že S. Štúr sa dostal do podobnej situácie po pár slobodných rokoch aj po dani v roku 1948, najmä po známej *Prvej konferencii o súčasnom stave filozofie na Slovensku* v roku 1950.

Prvú etapu Štúrovej publicistiky už dávnejšie skúmal Vladimír Bakoš ([1], 148-166). Patria do nej najmä eseje a články uverejňované v revue *Prúdy* od roku 1929 do roku 1936. Štúr v nich komentoval umelecké dianie na Slovensku, venoval sa umeleckej kritike a estetickým problémom divadla, hudby a výtvarného umenia. Nechýbajú však medzi nimi ani úvahy o filozofii Benedetta Croceho, o dobovej myšlienkovvej kríze, ba ani článok o národnosti. Celkove Vladimír Bakoš poukazuje najmä na dve charakteristické črty tejto etapy Štúrovej publicistiky. Po prvé, že "je poznačená... esejistickým prístupom a chýba jej prehĺbenejšie teoretické skúmanie problémov". A po druhé, čo je z hľadiska nášho záujmu ešte dôležitejšie, že už v tejto tvorbe sa črtala Štúrova "neskoršia filozofická orientácia, základné problémy a smerovanie jeho neskoršej teoretickej aktivity", že už v tejto svojej tvorbe "načrtol viaceré stanoviská, ktoré neskôr rozvinul v samostatných knižných prácach" ([1], 151).

Z hľadiska vlastnej filozofickej tvorby Svätopluka Štúra možno teda prvú etapu jeho publicistickej aktivity v tridsiatych rokoch charakterizovať ako **dôležitý predpoklad tejto tvorby, ako primeranú formu jej predprípravy**.

Celkom inej povahy je doteraz takmer neznáma publicistická aktivita, ktorú Štúr rozvinul v druhej polovici štyridsiatych rokov, presnejšie v roku 1945, a to na stránkach

denníka Čas, orgánu Demokratickej strany. Vymedzil by som ju ako druhú etapu Štúrovej publicistiky a práve na jej okraj chcem vysloviť niekoľko poznámok.

Čo vyvolalo túto Štúrovu aktivitu a čo podnietilo jej osobitosti?

Prvé povojnové roky sú i pre Slovensko drámou a historickou križovatkou. V politicko-mocenských procesoch a sporoch na troskách skrachovaného politického systému sa spoločnosť diferencovala a polarizovala. V centre sporov, a to nielen medzi porazenými a víťazmi, ale aj medzi víťazmi, bola opäť najmä otázka demokracie a slobody národov a jednotlivcov. Po sklamaníach a v tápaní rodia sa v tomto čase nové nádeje, viera, ale aj ilúzie, ktoré neraz rýchlo obnažujú svoju nereálnosť a neudržateľnosť. Mnohí sa pamätáme, ako predvojnové a vojnové dianie oslabovalo dôveru v kapitalizmus a v jeho možnosti, rodila a šírila sa viera v idey socializmu. Po porážke veľkonemeckej politiky a fašizmu kriesia sa aj idey o svetlej budúcnosti slovanstva. Otázky zodpovednosti a viny za vojnové činy, s tým súvisiaca očista verejného života, ale i fenomén tzv. prezliekania kabátov, taký príznačný vari pre každé obdobie zmeny režimov - to všetko tlačí do popredia význam morálky v spoločenskom živote. Bolo prirodzené, že humanistický filozof Svätopluk Štúr, ktorý zmysel svojho života videl v intelektuálnej, ale i v občianskej angažovanosti za harmonický život a všeobecné dobro v spoločnosti, nemohol do tohto diania nevstúpiť. Zrejme v ňom videl dokonca príležitosť krokov nevyhnutných na dosiahnutie vysnívaného životného optima v podobe súhry krásna, pravdy, užitočnosti a dobra. Vstúpiť do diania mu zrejme prikazovalo aj jeho chápanie poslania filozofie, ktorá má zabezpečovať harmonické poznanie i správne konanie, jeho chápanie poslania filozofa, starajúceho sa o poznatky z hľadiska humanity a napokon i jeho chápanie funkcie inteligencie, od ktorej vyžadoval, "aby vždy a za každých okolností dbala v národnom organizme na správnu výstavbu celkovej životnej štruktúry" ([2], 47).

Treba poznamenať, že Svätopluk Štúr mal mimoriadne morálne i odborné predpoklady na to, aby vstúpil do vtedajšieho verejno-politického diania, i na to, aby ho svojimi teoretickými postojmi a nárokmi na kvalitu usmerňoval. Uznávali to i jeho odporcovia a kritici. Jeden z nich, recenzent jeho spisu *Rozprava o živote*, vyčítajúci jej autorovi príkre odsúdenie katolicizmu a pôsobenia slovenskej inteligencie počas vojny, napríklad napísal: "Jedným z takýchto nesporne čistých, ba povieme viac, hrdinských ľudí jej aj autor... Uznáme, je jedným z tých málo ľudí, ktorí v našom kultúrnom živote fumigovali bývalý režim svojou pasivitou." ([3], 4)

Pri charakteristike Štúrovej publicistickej aktivity pred vojnou poukazoval som na jej spätosť s jeho základnou filozofickou tvorbou v tom zmysle, že bola určitou formou dozrievania tejto tvorby, v rámci ktorej si autor vyjasňoval jednotlivé princípy, aspekty svojej filozofie. Inej povahy bola Štúrova publicistika po vojne, keď už mal svoju filozofiu životnej výstavby dotvorenú a formulovanú v spisoch *Nemecké zvrátenie všetkých hodnôt*, *Rozprava o živote* a *Zmysel slovenského obrodzenia*, a keď pocítil potrebu predložiť ju verejnosti aj ako teoreticko-filozofický základ usporiadania črtajúceho sa nového života po vojne. Charakteristickou črtou publicistiky Svätopluka Štúra v tomto období je **sprostredkovanie ideí už dotvorenej ucelenej filozofickej koncepcie širšej verejnosti**. Mám pritom na zreteli Štúrov pomerne rozsiahly, doteraz vlastne neznámy, ale mnohovravný publicistický počin - cyklus článkov uverejnených v denníku Čas,

orgáne Demokratickej strany, už v prvom roku jeho vydávania v Bratislave v období od mája do konca roku 1945. Ide vlastne o desať úvodníkov v denníku, ktorý vtedy patril k najčítanejším slovenským novinám a ktorý si Svätopluk Štúr iste nezvolil náhodou. Nie sú to texty náhodilé a neusporiadané. Autor ich síce písal pri rôznych príležitostiach (politických udalostiach, výročiach - napríklad pri výročí úmrtia Masaryka, pri 130. výročí narodenia Ľudovíta Štúra atď.), avšak spája ich najmä jedno - jeho filozofická koncepcia, ktorú nielen vykladá, ale snaží sa ju v konkrétnych prípadoch prakticky uplatniť.

Vzhľadom na nemalú výpovednú hodnotu názvov týchto úvodníkov uvediem ich v poradí, v ktorom vyšli: *Do nového života, Očista duchovná, Jednota sveta, Životná výstavba, Stále živý, Kolektivismus, Modra, Jednota ducha, Demokracia a Svetovosť*.

Čo za problémy rieši autor úvodníkov? Na ktoré javy spoločenského diania reaguje? Čo vysvetľuje alebo odporúča?

1. Predovšetkým v duchu svojej známej filozofickej koncepcie zdôrazňuje názor, že vznik nacistického učenia "muselo predchádzať vskutku dlhé a sústavné prehodnocovanie všetkých hodnôt." Jeho podstatu vysvetľuje tak, že "humanistické koncepcie, ... základné a večné hodnoty európskej kultúry... boli podlomené a usmerňované jedinou tendenciou, jediným smerom: vôľou k moci." Zo skutočnosti, že sa v radoch slovenskej inteligencie našlo svojho času dosť jednotlivcov, ktorí "najbrutálnejšej reakcii všetkých dôb prislúhovali" atď., vyvodzuje, že slovenskú spoločnosť čaká "veľká revízia a očista všetkých hodnôt pre nový kvalitnejší poriadok životný", a preto vyslovuje i presvedčenie, že tento proces nebude udalosťou "malou, ani krátkodobou" ([4], 1).

2. Za najväčšie zlo spoločenského života počas vojny považuje S. Štúr v zhode s Ortegom y Gassetom a A. Moroism mravnú prehru, prispôsobovanie sa nenáležitosti a stotožňovanie sa so zločinom a zradou. V súlade s myšlienkami Carrela, Masaryka a F. X. Šaldy vyzdvihuje mravnú krásu ako najpevnejší základ civilizácie a dožaduje sa najmä ozdravovania mravných základov spoločnosti. Odsudzuje príslušníkov inteligencie, ktorí sa hlásili skryto alebo zjavne k nepriateľskej ideológii. Keď sa S. Štúr pokúša odhaliť, prečo v spoločnosti nastáva "takáto ľahká a nepoctivá výmena svetónázorov a kabátov", prikláňa sa k názoru, že v minulosti "vzdelanie slovenského inteligenta... šlo málo do hĺbky", že nespoluvytváralo jeho charakter, "takže medzi týmito zložkami stojí uňho otvorená priepasť" ([5], 1).

3. Svätopluk Štúr sa zamýšľa aj nad aktuálnou otázkou, "ako krvavo dosiahnutý mier uchovať proti silám ničivým" ([6], 1). Ako odpoveď ponúka "aby sme celý ľudský rod považovali pri všetkej jeho rozmanitosti za jednotný organizmus, ktorý by smeroval k rovnakému cieľu, a ľudský rod, aby sme všetci tvorili ako jednotný celok". V osvietenском duchu chápe "antagonizmus a životný boj ako vzpruhu pokroku", avšak zdôrazňuje aj myšlienku, "že tieto zápasy musia mať a majú svoje hranice". Ako riešenie uvádza v tejto súvislosti občiansku spoločnosť, ktorá musí "poskytovať najväčšiu voľnosť teda... prechodný svár a súťaženie svojich členov", "súčasne vymedzovať presné hranice takejto slobody, aby bola ... zlučiteľná so slobodou ostatných". Ako riešenie pre vzťahy spoločností ako štátov odporúča S. Štúr Kantove myšlienky (známe z jeho spisu *K večnému mieru*) o tom, že antagonizmus štátov vedie všetkých k vystúpeniu z bezzákonného stavu divochov a k utvoreniu zväzu národov. Osvietenci

neboli podľa Štúra v tejto súvislosti úspešní preto, že vtedy "nebolo svetove organizovanej moci". Preto víta vyhlásenie prezidenta USA v osvietenskom duchu, že veľmoci "v tesnom sporenctve preberajú mravnú a mocenskú záruku a zodpovednosť za svetový mier a vývoj smerujúci k jednote sveta" ([6], 1). Išlo zrejme o prejav amerického štátnika v súvislosti s dotváraním Organizácie spojených národov.

4. Časť úvodníkov v Čase napísal S. Štúr v súvislosti s jubileami významných osobností alebo výročiami historických udalostí. Aj takéto príležitosti využíval na to, aby verejnosti sprostredkoval svoje názory a videnie aktuálneho spoločenského diania v duchu svojej filozofickej koncepcie. Raz je to Masaryk, u ktorého vyzdvihuje myšlienkovú samostatnosť, prevahu a prezieravosť pri hodnotení extrémnych prúdov moderného európskeho myslenia, jeho schopnosť syntetizovať a preklenovať rozpory doby, "celoživotné dianie podriaďovať najvyšším väzbám mravným" a od problémov národnostných prechádzať ku koncepciám svetovým a všeľudským ([7], 1). Pri príležitosti osláv narodenia Ludovíta Štúra poukazuje na jednotu diferenciacných a koncentračných zreteľov v jeho myslení, na jeho schopnosť vystihnúť zákonitosť stupňovitého rozvoja života, prechod od hodnôt individuálnych k hodnotám nadosobným i nadnárodným ([8], 1). Výročia a oslavu vzniku Československa využíva S. Štúr zase na to, aby slovenskej verejnosti pripomenul neutešené smerovanie slovenského národného vývinu v druhej polovici 19. a na začiatku 20. storočia a aby vyslovil svoje presvedčenie, že československý problém "bol a je... aj výlučne problémom pokrokových a spiatočníckych síl" ([9], 1).

5. Aj zo skúmaných článkov Svätopluka Štúra vyplýva, že v jeho prípade máme do činenia s filozoficky erudovanou osobnosťou, s diferencovaným názorom na svet, s presvedčeným demokratom a odporcom diktátorských a totalitných režimov, s osobnosťou s vysokými etickými nárokmi, ale aj s etickým konaním. Z jeho publicistickej aktivity je zrejmý odpor voči vulgarizácii myslenia a vyvinutý zmysel a cit pre včasné rozpoznanie nebezpečenstva zjednodušovania myslenia a antidemokratizmu. Uvediem príklad. V prvej polovici septembra roku 1945 uverejnil S. Štúr článok pod názvom *Životná výstavba* ([10], 1). Vyložil v ňom stručne niektoré základné princípy svojej filozofie, najmä svoje chápanie "našich činností duchovných", považovaných za vlastnú náplň ľudského života, pričom zdôraznil, že "nemožno... beztretno zmeniť ich poradie a nadčasový princíp a zmysel funkcií". Potom na príklade nemeckého nacizmu ukázal, k akej morálnej a intelektuálnej prehre vedie zmena ich zmyslu, ich použitie "len ako **prostriedku** k aspiráciám mocenským". Nacizmus tak "vytvoril práve život menejcenný, obmedzený a zvrátený, pretože zredukovaný prevažne na jedinú zložku". Ostrie Štúrovho článku však nemierilo iba do minulosti, ale omnoho viac do prítomnosti. Napísal v ňom totiž jasne, že mu ide o súčasné "v mnohom nevyjasnené, ba i chybné začiatky", ktoré "sa často odohrávajú ešte v tieni minulých totalitných hľadísk". A ďalej pokračoval: "Tak napríklad v mene socializácie umenia boli by sme opäť ochotní obetovať sám princíp umeleckej tvorby a spokojiť sa s nejakou jeho náhradkou. A tu veľmi správne poznamenal náš mladý spisovateľ Dr. Bunčák, že kultúra je len jedno, ani meštiacka ani socialistická, a že umenie môžeme zásadne deliť len podľa estetickej kvality; a jeho socializácia znamená teda dať možnosť umenia a kultúry pre najširšie vrstvy a nie nivelizáciu umenia." ([10], 1) Totalitné názory a postupy znepokojovali S. Štúra aj

pri iných príležitostiach. V úvodníku pod titulom *Demokracia* ([11], 1), ktorým pôvodne chcel "zakľúčiť" svoje predbežné teoretické príspevky k základom nového života a revízii zvrátených a pošliapaných hodnôt" (ako sám nazval cyklus svojich článkov), ho napríklad trápil "najboľastnejší poznatok, koľko úchylného ostalo v nás ešte z... totalitných systémov".

Práve v tomto článku, ktorý napísal na základe starších teoretických podnetov, ale iste aj pod vplyvom dobového spoločensko-politického diania, ostro odsúdil i ďalší aspekt totalitného systému - diktatúru. Napísal: "Jediný protiklad demokracie a nezmieriteľne protichodnú koncepciu predstavuje v našom storočí diktatúra, nech už hocijako pojatá. Lebo diktatúra má svoju mytológiu, má svoje nedotknuteľné dogmy a authority, čo principiálne odporuje vedeckému poznaniu a zriadeniam demokratickým. Tieto dve koncepcie stoja proti sebe ako princíp stredoveký proti novovekému, princíp hotovej a danej pravdy proti pravde sa vyvíjajúcej, prehľbujúcej a zdokonaľujúcej, ako dogma proti vede." Pritom v rámci charakteristiky demokracie - vychádzajúc z ideí Masaryka, ktorý poznal "svetlá a tieň" demokracie a predkladal ju modernej Európe ako úlohu, ako kritérium vyspelosti jednotlivcov i celku - Štúr v našich podmienkach podčiarkoval, "že demokracia neni len sloboda, ale aj najvyššia miera povinnosti a zodpovednosti".

K uvedeným Štúrovým článkom, ktoré sa iste zrodili na základe jeho už známych úvah o vzťahu jednotlivca a celku, ale aj pod vplyvom novších tendencií spoločenského diania, patrí aj jeho úvodník *Kolektivismus* ([12], 1). S. Štúr v ňom cituje názor F. X. Šaldy o pravom individualizme, ktorý "osobu umocňuje v osobnosť", a následne vyslovuje svoj názor na kolektivismus a individualizmus. Považuje ich za "krajné, jednostranné momenty, ktoré iba po vzájomnom preľnutí dajú nám kladný výsledok". Kolektivismus bez kvalitného prínosu individuálneho klesá v uniformný, beztvárny dav" - zdôrazňuje S. Štúr a stavia sa tak proti šíriacej sa módnjej vlne kolektivismu, obhajujúc význam individua a osobnosti.

6. Cyklus svojich článkov v denníku *Čas* v roku 1945 končí S. Štúr priam symbolicky článkom *Svetovosť* ([13], 1). Napísal ho síce pri príležitosti Svetového zjazdu študentstva, ale vyložil v ňom filozoficky zdôvodnenú včlenenosť domáceho diania do diania svetového. "Našu svetovosť" považuje za "sám zmysel nášho života", lebo "tento zmysel nemôžeme nájsť bez vyriešenia základných otázok, ktoré sa vždy dotýkajú celku, t.j. celého sveta." V nadväznosti na J. Kollára usudzuje, že každý národ musí nadobudnúť slobodný a jasný názor na svetový poriadok, aby mohol poznať svoje miesto, úlohu vo svetových dejinách. Včlenenosť národného kolektívu do svetového celku zdôvodňuje potom tým, "že naša duchovná aktivita, všetky jej funkcie ako napríklad jazyk, umenie, veda a filozofia, ekonómia, právo a etika obsahujú nielen prvky konkrétne, ale aj obecné, časové i nadčasové, individuálne i univerzálne, národnostné a nadnárodnostné, t.j. všeludské". "Univerzalizmus (je) najvlastnejším znakom európskej kultúry", uzatvára S. Štúr, a preto musíme k nemu smerovať. V univerzalizme vidí aj cestu k riešeniu osudových problémov ľudstva. "Vieme až príliš dobre," píše, "že zretele nacionálne utilitaristické a mocenské, najmä u veľkých národov sa nedajú zo sveta vyhladiť a hrozia stále svojimi ničivými zbraňami, ale možno ich vždy a za všetkých okolností usmerňovať, krotiť, spútať a podriaďovať hľadiskám vyšším, etickým..."

V záujme objektívneho a diferencovaného pohľadu na skúmanú aktivitu S. Štúra treba však uviesť pri tejto príležitosti aj toto:

7. Články S. Štúra - napísané a publikované v denníku vo víre búrlivého, rozporuplného politického diania, keď sa mnohé spoločenské procesy doma i vo svete len črtali alebo boli nedostatočne poznané atď., hovoria i o tom, že sa ani ich autor napriek svojmu kritickému mysleniu a svojej filozoficko-kultúrnej erudícii dotvorenej filozofickou i politickou orientáciou nevyhol - v známom politicko-ideovom ovzduší a na danom stupni poznania diania v ZSSR - typickým dobovým ilúziám a neskôr dejinami vyvráteným úvahám. Jeho ideálom - ako sme videli - bola síce slobodná, demokraticky organizovaná občianska spoločnosť, poskytujúca stimuly a možnosti pre aktivitu jednotlivcov a celkov, avšak zároveň napísal, že sovietska "socialistická štruktúra hospodárska je naskrze v zhode s celou našou doterajšou koncepciou spoločenského organizmu, kde nie jednotlivci, ale celý národ musí byť vlastníkom kapitálových a výrobných zdrojov", že "môžeme sa oprieť o nové cenné skúsenosti sovietske," a našich národohospodárov upozorňoval na veľkú zodpovednosť, "aby tieto nové a veľké možnosti neboli v experimentovaní premrhané". Uveril vlastne aj v možnosti známej slovanskej myšlienky a vítal, že Česi a Slováci "môžu sa odteraz organicky pričleniť k veľkému a mocnému komplexu slovanských štátov na čele so Sovietskym zväzom" ([4], 1). Písal tiež, že "máme dnes jednoznačnú historickú príležitosť vybudovať pevnú národnú pospolitosť bez akýchkoľvek rozporov národnostných, náboženských a triednych" ([10], 1). S takýmito a podobnými názormi sa S. Štúr - ako vieme - veľmi skoro rozišiel. Stalo sa tak vďaka jeho intelektuálnym, morálnym a charakterovým kvalitám, ako aj v dôsledku agresivnosti a rozpínavosti nastupujúcich mocenských síl, ktoré ho - iste ako kritika, najmä potencionalného kritika ich praxe - vytlačili z verejného života.

Na záver informácie a poznámok k publicistickej aktivite Svätopluka Štúra v denníku Čas v roku 1945 možno uviesť:

a) Štúrove články poskytujú nevšedný pohľad filozoficky a kultúrne fundovanej osobnosti na spoločensko-politické dianie na Slovensku v povojnovom období, ktorý v čase svojho vzniku ponúkal verejnosti aj určité demokratické a humanistické korekcie presadzujúceho sa spoločenského rozvoja. Preto citované texty majú nielen historicko-filozofický, ale aj politologický význam.

b) Publicistika S. Štúra v Čase významne zvyšovala vtedajšiu úroveň novín a demokratického myslenia vôbec. Vysoko ju hodnotila už aj vtedajšia čitateľská obec. V článku čitateľa, uverejnenom v októbri 1945 v časopise *Nové prúdy* pod názvom *Mravná výška*, sa napríklad písalo: "Od samého počiatku nachádzame v =Čase= úvodníky ďaleko presahujúce svojím zameraním každodenné články politických novín. Sú to isté svetlá v dnešných úsvitových hmlách nášho vývinu, smerujúcemu k plnej demokratickej slobode, k rozvinutiu všetkých občianskych práv... Slovensko čaká na podobné prejavy, povýšené nad všednú malichernosť politického zhonu chvíle, usilujúce sa objektívne hľadať modus vivendi, pravú cestu pre rozličné zložky nášho národného kolektívu." ([14], 21)

c) Publicistická aktivita Svätopluka Štúra v prvom povojnovom roku na stránkach dennej tlače svedčí o tom, že spoločenská angažovanosť filozofa S. Štúra ďaleko prekračovala jej doteraz známy rámeč. Svoju filozofiu života a humanity sa snažil vnášať

do vedomia slovenskej verejnosti nielen svojou špecifickou filozofickou tvorbou, ale aj zrozumiteľnou publicistikou.

LITERATÚRA

- [1] BAKOŠ, V.: "Hľadanie myšlienkovvej syntézy v tvorbe Svätopluka Štúra." In: *Filozofické myslenie na Slovensku v medzivojnovom období*. Bratislava, Veda, vydavateľstvo SAV 1988.
- [2] ŠTÚR, S.: *Rozprava o živote*. Spisy Filozofickej fakulty Slovenskej univerzity. Bratislava 1946.
- [3] Dr. J. Sl.: "Lacná filozofia života!" In: *Sloboda* I., 1946, č. 127.
- [4] ŠTÚR, S.: "Do nového života." In: *Čas* II., 1945, č. 24.
- [5] ŠTÚR, S.: "Očista duchovna." In: *Čas* II., 1945, č. 59.
- [6] ŠTÚR, S.: "Jednota sveta." In: *Čas* II., 1945, č. 98.
- [7] ŠTÚR, S.: "Stále živý." In: *Čas* II., 1945, č. 121.
- [8] ŠTÚR, S.: "Modra." In: *Čas* II., 1945, č. 144.
- [9] ŠTÚR, S.: "Jednota ducha." In: *Čas* II., 1945, č. 156.
- [10] ŠTÚR, S.: "Životná výstavba." In: *Čas* II., 1945, č. 115.
- [11] ŠTÚR, S.: "Demokracia." In: *Čas* II., 1945, č. 167.
- [12] ŠTÚR, S.: "Kolektivismus." In: *Čas* II., 1945, č. 132.
- [13] ŠTÚR, S.: "Svetovosť." In: *Čas* II., 1945, č. 185.
- [14] "Mravná výška." In: *Nové prúdy* I., 1945, č. 2 (pod značkou *Profesor vur*).

Príspevok vznikol vo Filozofickom ústave SAV v rámci grantového projektu č. 2/1105/21.

PhDr. Andrej Kopček, CSc.
Filozofický ústav SAV
Klemensova 19
813 64 Bratislava
SR